

Tove Midtsundstad

En beskrivelse av sykepleiernes pensjoneringsmønster i 2003 med utgangspunkt i registerdata fra KLP

Tabellnotat

Tove Midtsundstad

En beskrivelse av sykepleiernes pensjoneringsmønster i 2003 med utgangspunkt i registerdata fra KLP

Tabellnotat

© Fafo 2004
ISSN 0804-5135

Innledning

På bakgrunn av Pensjonskommisjonens forslag om endringer i folketrygden og de offentlige tjenstepensjonsordningene har Norsk Sykepleierforbund bedt Fafo gjennomføre et mindre utredningsprosjekt. Målet har vært å beskrive sykepleiernes pensjoneringsatferd og pensjonsytelser med utgangspunkt i data fra Kommunal Landspensjonskasse (KLP), herunder også en beskrivelse av faktorer som har betydning for beregning av den enkeltes pensjonsytelser som pensjonsgrunnlag, lønnsnivå, opptjeningstid og deltid.

Sykepleierne har en egen lovfestet tjenstepensjonsordning.¹ Den tilsvarer i store trekk tjenstepensjonsordningen for de offentlige ansatte. Det vil si at sykepleierne når de har stått 30 år i fulltids arbeid, vil få en pensjon tilsvarende 66 prosent av pensjonsgrunnlaget (sluttlønna). I tillegg har de en særaldersgrense på 65 år. Det vil si at de har rett og plikt til å gå av med full tjenstepensjon fra dette alderstrinnet.² Som følge av 85-årsregel betyr det også at sykepleiere i dag kan gå av med tjenstepensjon 62 år gamle, hvis de på det tidspunktet har en samlet tjenestetid på 23 år eller mer. Dette innebærer at de endringene Pensjonskommisjonen foreslår i folketrygden, i første rekke vil innvirke på sykepleiernes pensjoner i den grad en får en overgang fra brutto- til nettoordning, slik Pensjonskommisjonen foreslår, eller de samme prinsipper som legges til grunn for modernisert folketrygd blir lagt til grunn for de offentlige tjenstepensjonsordningene, som delingstall, allårsregel, endret reguleringsprinsipp m.v. (for en nærmere beskrivelse, se vedlegg 3). Eventuelle endringer i de offentlige tjenstepensjonene som følge av Pensjonskommisjonens forslag er uansett et forhandlingsspørsmål mellom partene.

Om og hvordan disse forslagene fra Pensjonskommisjonen vil slå ut for ulike grupper av yrkesaktive, avhenger av flere forhold – men den enkeltes yrkesvalg og de arbeidstids- og omsorgstilpasningene som foretas over livsløpet, vil i særlig grad være bestemmende. Konkret vil yrkesvalget innvirke på den lønn og dermed det pensjonsgrunnlag den enkelte har mulighet til å tjene opp, men også de arbeidsbelastningene de vil kunne utsettes for og dermed tidligpensjoneringsbehovet. Valg av yrke og næringstilknytning bestemmer også gjerne om en har rett til AFP og/eller en tjenstepensjon, og hvor god, særlig den sistnevnte ytelsen er. Videre vil den enkeltes arbeidstids- og omsorgstilpasninger i løpet av den yrkesaktive perioden være bestemmende for så vel pensjonsopptjeningen som retten til å gå av med for eksempel førtidspensjon. Her vil blant annet valg av deltid og fravær fra yrkeslivet som følge av omsorg for barn, ha stor betydning.

De forslag som vil kunne få størst utslag for sykepleierne, er overgangen til livsløpsbasert opptjening, hvor alle år i arbeid skal telle med ved beregning av pensjonsytelsen. Det vil si at bestårsregelen og opptjeningstiden på 40 år i folketrygden faller bort. I tillegg vil forslaget om en fleksibel førtidspensjonsordning, hvor den enkelte i større grad skal betale egen tidligpensjonering, få betydning, spesielt hvis den kommer til erstatning for dagens AFP-ordning, særaldersgrensene og 85-årsregelen.

Kort oppsummert kan vi si at følgende forhold vil kunne ha stor betydning for hvordan modernisert folketrygd slår ut for den enkelte arbeidstaker i forhold til dagens folketrygdregler:

- Pensjonsgrunnlag/inntektsnivå

¹ Lov av 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere m.m.

² Arbeidstakere med særaldersgrense under 67 år som ikke har opptjent fulle pensjonsrettigheter kan imidlertid fortsette i stillingen til fylte 67 år dersom vedkommende ønsker det.

- Alder for inntreden i arbeidsmarkedet (og totalt antall mulige opptjeningsår)
- Innslaget av deltidsarbeid (over livsløpet)
- Antall barn og uttak av omsorgspermisjon ut over det første året
- Faktisk tidligpensjoneringsatferd (tidligpensjoneringsrater)
- Behovet for tidlig pensjonering (arbeidsbelastninger og sykefraværslivnivå)

I notatets første del har vi sett spesielt på følgende trekk ved *pensjoneringsmønstre*: Ved hvilket alderstrinn sykepleierne går av med pensjon, hvilke ordninger de benytter (uførepensjon, avtalefestet pensjon (AFP), tjenstepensjon m/særaldersgrense eller 85-årsregelen), om de tar ut full pensjon eller delpensjon, hva deres gjennomsnittlige pensjonsytelse er, og hvor mye de mottar fra henholdsvis folketrygden og tjenstepensjonsordningen. I del 2 beskriver vi kort hvordan henholdsvis pensjonerte og yrkesaktive sykepleiere i KLP fordeler seg med hensyn på viktige pensjonsparametere som pensjonsgrunnlag/lønnsnivå, opptjeningsstid og stillingsprosent.

Da dette er et tabellnotat, gjengir vi bare et utvalg sentrale tabeller og figurer, og kommenterer disse kort.

1 Pensjonering blant sykepleiere i 2003

1.1 Hvor mange går av?

Ved årsskiftet 2002/2003 var det 48 291 personer som var registrert som aktive medlemmer i sykepleieordningen i KLP – det vil si at de var yrkesaktive ved inngangen til 2003.³ Drøyt ni av ti var kvinner og drøyt halvparten jobbet deltid. (For en mer detaljert oversikt over utvalget, se tabell 1 i vedlegg 1.)

Størst tilgang av uførepensjonister

Av disse snaut 50 000 arbeidstakerne gikk 699 av med pensjon i løpet av 2003 (1,4 prosent). 55,9 prosent av de nye pensjonistene ble uførepensjonert, rundt 20 prosent gikk av med AFP, snaut 13 prosent benyttet 85-årsregelen, men de øvrige gikk av på ordinær alderspensjon (jf. tabell 1).

Tabell 1. Antall og andel sykepleiere som gikk av med pensjon i 2003, fordelt etter pensjonsordning. N = 48 291

	Antall som ble pensjonert	Andel av alle pensjonerte
AFP for 62–64-åringer	94	13,4
AFP for 65- og 66-åringer	31	4,4
Uførepensjon	391	55,9
85-årsregelen	89	12,7
Alderspensjon	94	13,4
Alle pensjonerte i 2003	699	100,0

Flest nye pensjonister fra kommuner og fylkeskommuner

Tall for pensjonering etter arbeidssted, viser at andelen som pensjonerte seg var litt høyere i fylkeskommuner og kommuner enn i helseforetak og bedrifter (jf. tabell 3). Det er da også en litt høyere andel arbeidstakere under 50 år i de to sistnevnte virksomhetsområdene enn i kommuner og fylkeskommuner, og dermed . trolig noe færre som både har behov for og/eller rett til å gå av (jf. tabell 3 i vedlegg 1).

Tabell 2. Antall og andel sykepleiere som ble pensjonert i 2003 etter type arbeidssted. N = 48 291

	Fortsatt yrkesaktiv	Pensjonert	Totalt	Antall
Helseforetak	98,8	1,2	100	29 003
Kommuner	98,2	1,8	100	18 748
Fylkeskommuner	86,9	3,1	100	98
Bedrifter	98,4	1,6	100	442
Alle	98,6	1,4	100	48 276

³ Disse 48 291 omfatter ikke alle sykepleiere. I tillegg er en del sykepleiere ansatt i staten og dermed medlemmer av Statens Pensjonskasse. En del kommunalt ansatte sykepleiere, for eksempel i Oslo og Akershus er også medlemmer av egne kommunale kasser.

Drøyt en firedel får delpensjon

Av de 699 sykepleierne som pensjonerte seg i løpet av 2003, fikk snaut tre av ti delvis pensjon. De fleste av disse hadde en pensjonsprosent lavere enn 50 prosent (jf. tabell 4).

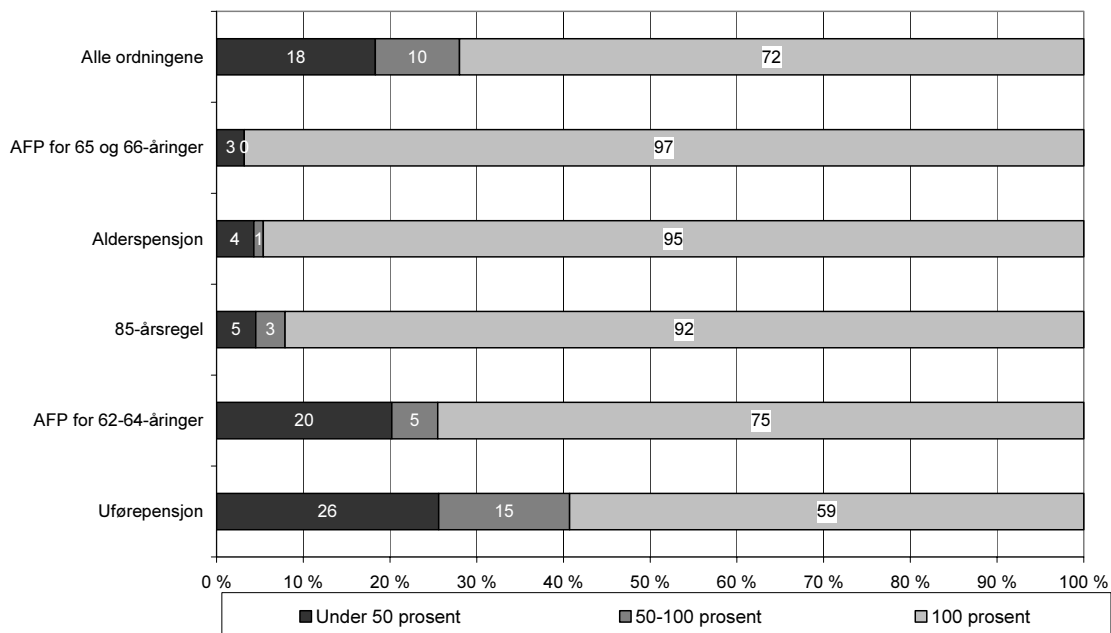
Tabell 3. Antall og andel som mottar henholdsvis delvis pensjon og full pensjon av dem som pensjonerte seg i 2003. N = 699

Pensjoneringsgrad	Antall	Andel
Under 50 prosent	128	18,3
50–100 prosent	68	9,7
100 prosent	503	72
Totalt	699	100

Andelen delpensjonister varierer etter type pensjonsordning. Mest vanlig er det å få delvis pensjon når en er uførepensjonist. Hele 40 prosent av uførepensjonistene mottok en gradert pensjon, og nesten to tredeler av disse hadde en uføregrad som er lavere enn 50 prosent (jf. figur 1).

Etter 1997 har det også vært mulig å ta ut del-AFP, hvis arbeidsgiver gir sitt samtykke. I 2003 benyttet en firedel av 62- til 64-åringene som gikk av med AFP denne muligheten. De fleste av disse synes å ha valgt en kombinasjon av 20 prosent pensjon og 80 prosent arbeid eller 40 prosent pensjon og 60 prosent arbeid (jf. figur 1).

Figur 1. Andelen av alle nye pensjonister i 2003 som mottok henholdsvis delvis pensjon og full pensjon, fordelt etter type pensjonsordning. N = 699

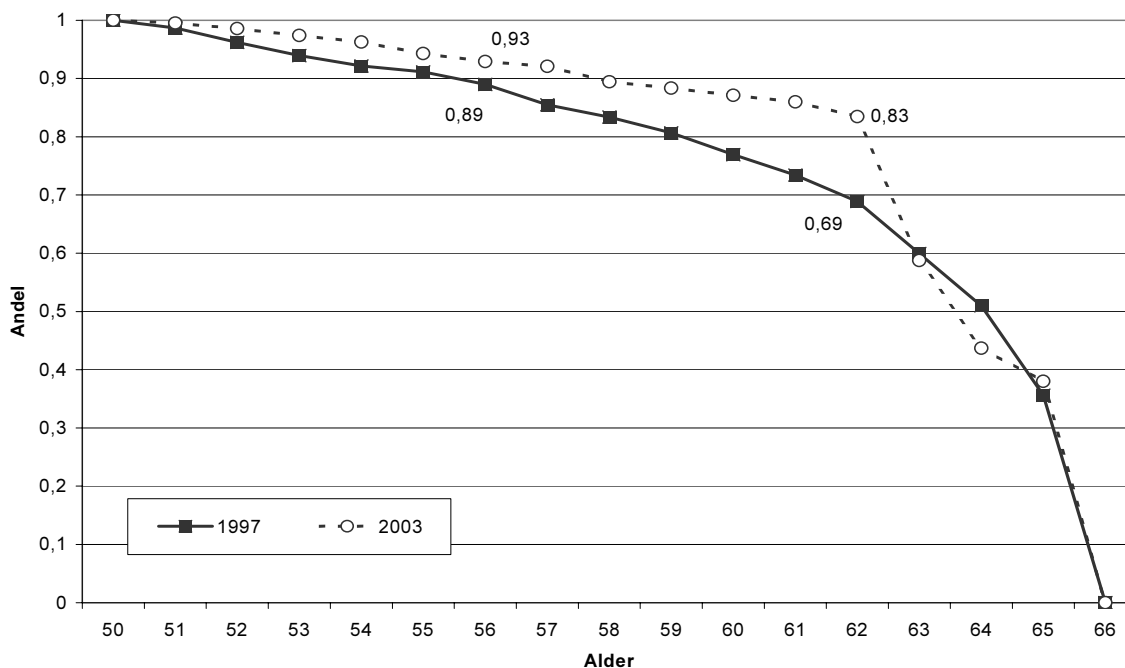
1.2 Når går de av?

Avgangen akselererer fra fylte 62 år

Overlevelseskurven, eller pensjoneringskurven, viser hvor stor andel av en hypotetisk fødselskohort som fortsatt er i jobb ved ulike alderstrinn mellom 50 og 65 år, i dette tilfellet. Kurven vil nødvendigvis være synkende fra én (eller 100 prosent) ved 50 år til 0 ved utgangen av det året hvor kohorten fyller 65 år. Selve formen på kurven vil avhenge av de årlige pensjoneringsratene (dvs. antallet som pensjonerer seg i forhold til antallet som kunne pensjonert seg – dvs. var yrkesaktive ved inngangen av året).

Kurven i figur 2 viser at litt under 20 prosent av sykepleierne i en hypotetisk fødselskohort 50-åringer ville ha gått av med pensjon før fylte 62 år, hvis de hadde samme pensjoneringsmønster som 50–65-åringer sykepleiere hadde i 2003. Mellom fylte 62 og fylte 65 år vil ytterligere 40 prosent pensjonere seg (jf. figur 2).

Figur 2. Pensjoneringskurver for sykepleiere beregnet med basis i opplysninger om pensjonering blant 50–65-åringene i henholdsvis 1997 og 2003.⁴

Sykepleiere har lavere forventet pensjoneringsalder enn gjennomsnittet

Vi har ikke sammenlignbare tall for 2003 for andre yrkesgrupper, men pensjoneringsmønster for sykepleiere over 50 år i 2003 tilsvarte det en fant hos ansatte i skoleverket i 2000 (Midtsundstad 2002).⁵ Sykepleieres *forventede pensjoneringsalder* for 50-åringer har da også økt fra 62,2 til 62,8 år fra 1997 til 2003, men ligger ennå under det vi finner både for 50-åringer samlet og for 50-åringer kvinner alene.⁶ Gjennomsnitt for alle over 50 år, når vi

⁴ Tallene er eksklusive jordmødre og helsesøstere for å kunne sammenligne med tallene fra 1997.

⁵ Midtsundstad, T. (2002), *Pensjonering i stat og skoleverk 2000. En analyse av data fra Statens Pensjonskasse*. Fafo-notat 2002:12.

⁶ Tallene er imidlertid ikke helt sammenlignbare da RTV beregner forventet pensjoneringsalder i forhold til alle over 50 år, mens vår beregningsbasis er de yrkesaktive. I tillegg omfatter RTVs beregninger bare folketrygdens alders- og uførepensjon + AFP, og ikke offentlige tjenstepensjoner. Dette kan innebære at forskjellene er større enn antydnet, selv om de to forholdene trekker i motsatt retning. Pensjonskommissjonen anslår at forventet

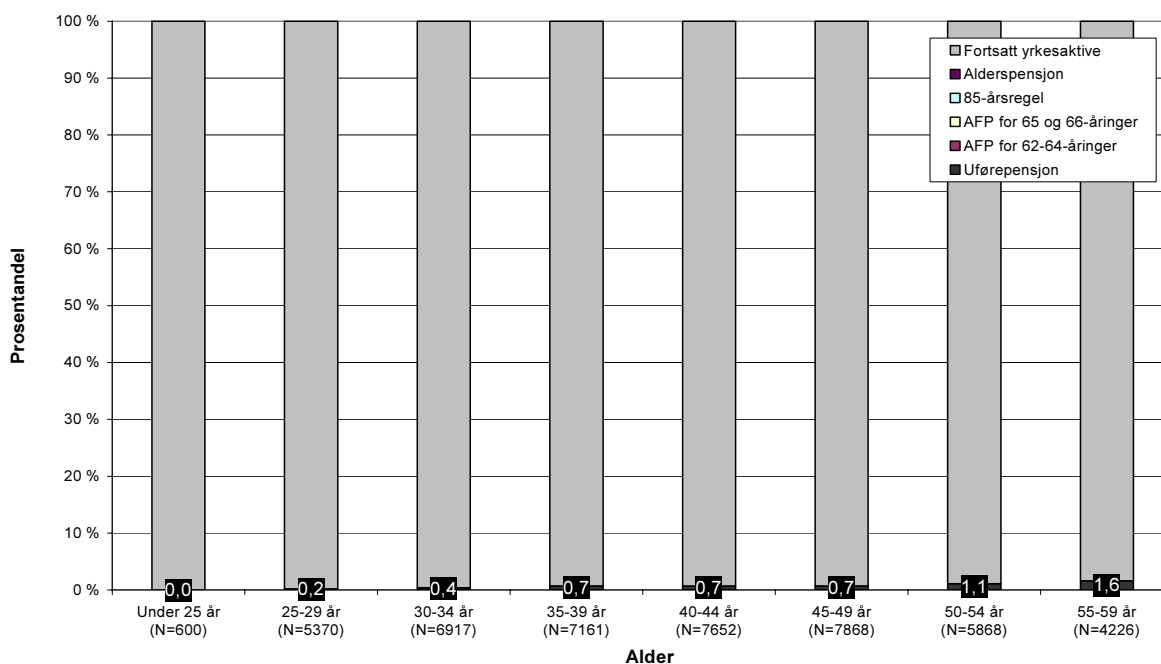
inkluderer folketrygd og AFP (men ikke off. tjenestepensjoner), var henholdsvis 63 år i 1997 og 63,4 år i 2002. For kvinner var forventet pensjoneringsalder henholdsvis 62,9 i 1997 og 63,3 i 2002 (RTV 2002).⁷

Gjennomsnittlig pensjoneringsalder er et mindre egnet mål enn forventet pensjoneringsalder, da det i stor grad vil påvirkes av kohortenes størrelse. Gjennomsnittlig pensjoneringsalder vil for eksempel øke selv om ratene forblir konstante – det vil si andelen som går av dem som har mulighet til det – hvis andelen yngre arbeidstakere øker i forhold til andelen eldre. I 2003 var gjennomsnittlig pensjoneringsalder blant sykepleiere i KLP cirka 55 år for alle samlet, og cirka 48 år for nye uførepensjonister. For nye pensjonister over 50 år var gjennomsnittlig pensjoneringsalder 62 år.

Høyere uførerater blant sykepleiere enn kvinner generelt under 50 år

0,7 prosent av sykepleiere under 50 år uførepensjoneres årlig. Samlet utgjorde de 207 av 28 748 arbeidstakere. Vi har ikke sammenlignbare tall for befolkningen som helhet, men antall nye uførepensjonister i 2002 varierte fra to til inntil tolv per 1000 ikke-uføre blant kvinner i aldersgruppen 25 til 50 år, ifølge Trygdestatistisk årbok fra RTV for 2003 tabell 9.9. Uførepensjonsratene synes slik sett å være noe høyere blant sykepleiere enn kvinner samlet.

Figur 3. Andelen som pensjonerte seg blant sykepleiere i 2003 blant dem som var under 60 år, fordelt etter alder og ordning.

pensjoneringsalder for en 50-åring vil ligge om lag et halvt år høyere hvis enn tar utgangspunkt i bare de yrkesaktive og ikke alle over en viss alder slik RTV har gjort. Motsatt ville forventet pensjoneringsalder for 50-åringene kunne reduseres hvis en også valgte å ta hensyn til avgang på de offentlige tjenestepensjonsordningene (NOU 2004:1 Modernisert folketrygd).

⁷ Baserer seg på RTV-notatet "Gjennomsnittlig pensjoneringsalder 1995–2002", kontaktperson Oddbjørg Haga (ikke datert) (som finnes her: http://www.trygdeetaten.no/Trygdeetaten/Pdf/Nettrapport_gjpa_1995-2002.pdf.) Ny rapport med tall t.o.m. 2003 er planlagt utgitt første halvår 2004.

Lavere uførerater for dem over 50 i 2003 enn i 1997

Sammenligner vi med pensjoneringskurven fra 1997 med pensjoneringskurver for 2003 (jf. figur 2), ser vi at avgangstendensen før fylte 62 år er redusert til det halve på sju år. Det betyr at det var dobbelt så vanlig å uførepensjonere seg blant sykepleiere mellom 50–62 år i 1997 i forhold til hva det er i dag. Særlig er det stor forskjell i uførerater for dem mellom 56 og 62 år – vi ser at avstanden mellom kurvene øker betydelig i dette intervallet (jf. figur 2).

Da det ved årsskiftet 2002/2003 var 11 500 sykepleiere i arbeid mot snaut 8000 i 1997, utgjør tilgangen av uførepensjonister over 50 år tilnærmet like mange i antall i dag som for sju år siden.

Vi har ikke tall for alle aldersgrupper fra 1997. Vi vet derfor ikke om uføreraten blant yngre sykepleiere (under 50 år) har økt eller har blitt redusert i samme periode. Uansett ligger uføretilgangen blant sykepleiere i 2003 litt over den en finner hos kvinner generelt (RTV 2003 – basisrapport).

Pensjoneringsratene for de eldste øker i samme tidsrom

På den annen side ser vi at avgangsratene etter fylte 62 år har økt i samme sjuårsperiode (kurven for 2003 i figur 2 er langt brattere enn kurven for 1997 i dette intervallet). Andelen av de yrkesaktive 62–64-åringene som gikk av i 2003, er dermed langt høyere enn i 1997. Ved fylte 63 år er det derfor en like stor andel som er ute av arbeidslivet ifølge 2003-tallene som 1997-tallene (dvs. 40 prosent).

1.3 Hvilke pensjonsordninger benyttes?

AFP brukes like hyppig som 85-årsregelen

I aldersintervaller fra 62 år kan sykepleiere gå av enten på uførepensjon, AFP eller i henhold til 85-årsregelen.⁸ Når de passerer 65 år, har de også rett til alderspensjon som følge av særaldersgrensen for sykepleiere. For å få et bilde av hvilke ordninger som hyppigst er i bruk har vi sett på både antall og andel av sykepleierne i det aktuelle aldersintervallet som har brukt de ulike tilgjengelige pensjonsordninger.

Som figur 2 viser, var det nesten like vanlig blant 62–64-åringene å gå av med AFP som å benytte 85-årsregelen. For dem som har stått tilstrekkelig mange år i arbeid (23–25 år) når de er mellom 62 og 64 år, vil det også være langt mer økonomisk lønnsomt å benytte 85-årsregelen, som gir rett til tjenstepensjon, enn å ta ut AFP, som bare gir folketrygdpensjon før fylte 65 år.

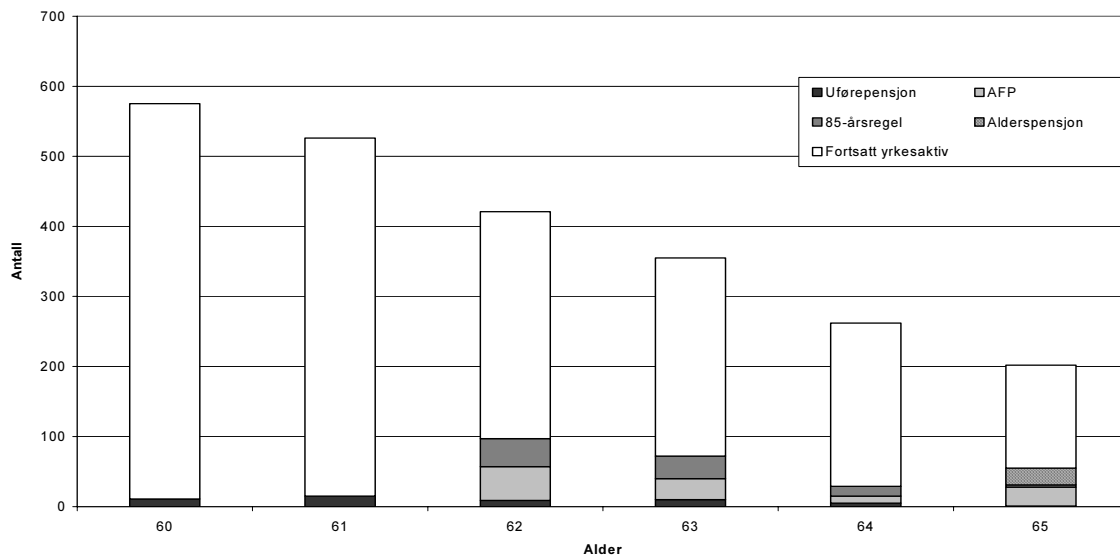
Fra fylte 65 år vil de fleste ha rett til en pensjon på størrelse med tjenstepensjonen. Dette gjelder både for dem som går av med AFP og dem som går av i henhold til sykepleiernes særaldersgrense på 65 år.⁹ At så mange som 27 personer likevel har valgt AFP, kan skyldes at de har gått av noen måneder før de fyller 65 år (det gjelder seks av 27 AFP-pensjonister), eller

⁸ 85-årsregel gjør det mulig å gå av inntil tre år før ordinær aldersgrense hvis summen av tjenestetid og alder er 85 år eller mer.

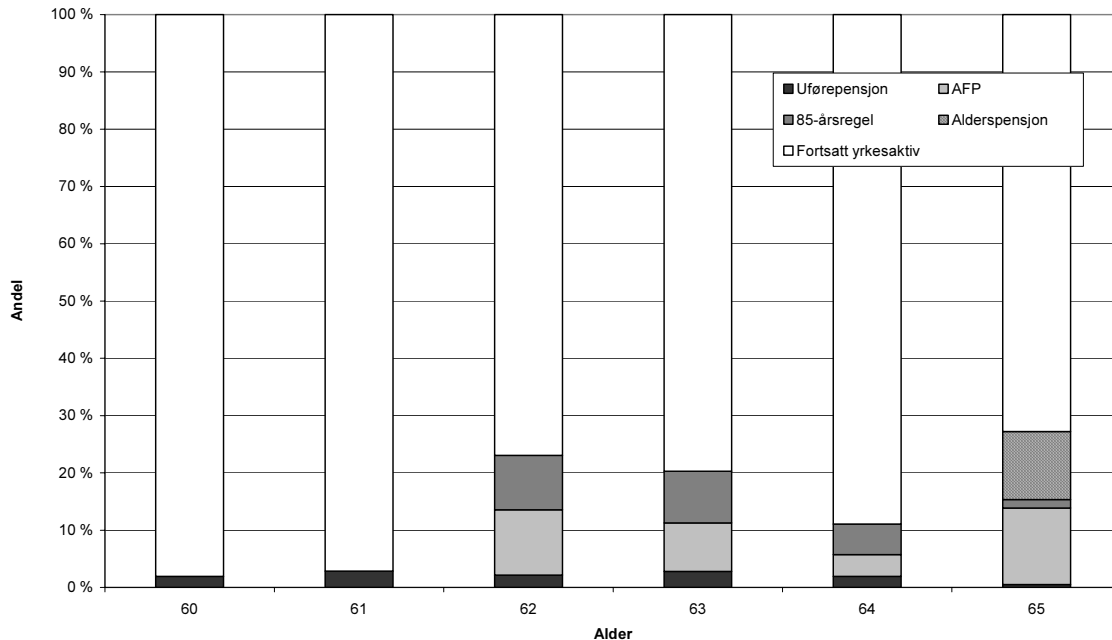
⁹ Det er derfor svært få (bare tre personer) som har benyttet seg av 85-årsregelen. Ettersom vi ikke har koblet eksakt fødselsmåned opp mot pensjoneringsmåned, dreier dette seg om personer som er født sent i 1938 (september til desember) og vil fylle 65 år i løpet av 2003, men ennå ikke har gjort det når de velger å gå av tidlig i 2003.

at AFP, på grunn av en noe annen beregningsteknikk, gir disse større utbetalinger enn ved ordinær alderspensjon (det gjelder trolig 21 av 27).¹⁰

Figur 4. Antall sykepleiere som henholdsvis gikk av med AFP, uførepensjon, på 85-årsregelen eller med alderspensjon eller forble yrkesaktive blant sykepleiere 60–65 år i 2003. N = 2342

Figur 5. Andel sykepleiere som henholdsvis gikk av med AFP, uførepensjon, på 85-årsregelen eller med alderspensjon eller forble yrkesaktive blant sykepleiere 60–65 år i 2003. N = 2342

¹⁰ Fram til 65 år får du en pensjon som er like stor som alderspensjonen du ville ha fått fra folketrygden ved fortsatt arbeid fram til 67 år + et årlig tillegg på 20 400 kroner. Samlet pensjon begrenses til 70 prosent av tidligere inntekt. Du vil ha krav på den høyeste av denne pensjonen og en pensjon beregnet etter KLPs vanlige regler.

1.4 Hvor mye får de utbetalt? (pensjonsytelsene)

Gjennomsnittytelsen for sykepleiere som gikk av med pensjon i 2003, var 141 666 kroner, hvorav 77 341 kroner kom fra tjenstepensjonsordningen og 64 324 kroner fra folketrygden. Samlet utgjorde tjenstepensjonsytelsene drøyt halvparten av de samlede pensjonsytelsene (jf. tabell 7). Her må en likevel være oppmerksom på at forholdstallet mellom ytelser fra folketrygden og tjenstepensjonsordningen vil kunne endres når de pensjonistene vi ser på når ordinær pensjonsalder og får utbetalt full folketrygdpensjon. Forholdstallet vi gjengir viser dermed fordelingen mellom folketrygd og tjenstepensjon i hovedsak for ulike førtidspensjonsordninger.

Tabell 7. Gjennomsnittlige ytelser blant dem som gikk av i 2003. $N = 699$

	Gjennomsnittlig ytelse	Andel	Standardavvik
Fra tjenstepensjonsordningen	77 341,9	54,6	68 968,2
Fra folketrygden	64 324,7	45,4	71 469,2
Samlet	141 666,6	100,0	66 820,8

Nesten alle mottar noe fra tjenstepensjonsordningen

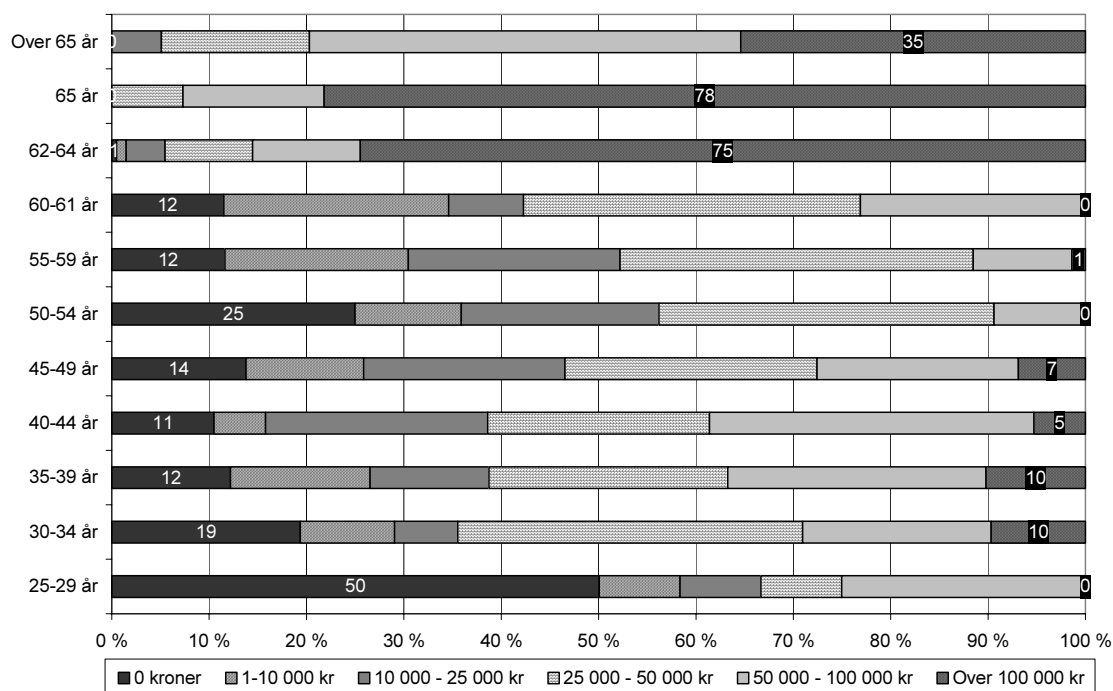
Det er stor forskjell mellom pensjonistene når det gjelder nivået på pensjonsytelsene fra tjenstepensjonsordningen. Selv om gjennomsnittsyttelsen var 77 341 kroner, er spredningen stor: Snaut ni prosent av de nye pensjonistene fikk ingenting fra tjenstepensjonsordningen, mens 45 prosent fikk bare tjenstepensjon. Beløpene varierte fra 0 til drøyt 300 000 kroner. Figur 7 illustrerer variasjonene etter henholdsvis alder og type pensjonsordning, mens tabell 8 og 9 gjengir gjennomsnittlig ytelser (ekskl. folketrygden).

Stor variasjon i ytelsesnivå fra tjenstepensjonsordningen

Tabell 9 viser at det er 30-35 åringen og 40-45 åringen som har de høyeste samlede pensjonsytelsene. De som ble pensjonert i disse alderskategoriene i 2003, mottok en samlet pensjon på henholdsvis drøye 197 000 og 203 500 kroner. De fleste av disse var uførepensjonister. De laveste samlede pensjonsytelsene mottar dem som blir uførepensjonert 60 og 61 år gamle. Vi har her kun sammenlignet dem som ble 100 prosent uføre (de delvis uføre og delpensjonistene er ikke med i beregningsgrunnlaget).

De aldersgruppene som mottar mest fra tjenstepensjonsordningen, er de eldste (jf. figur 6). Alle sykepleiere som ble pensjonert som 65-åring eller eldre i 2003, mottok mer enn 10 000 kroner; 45 prosent mottok mellom 50 000 og 100 000 kroner og 35 prosent mottok mer enn 100 000 kroner. Blant sykepleiere under 30 år som ble uførepensjonert i 2003, var det til sammenligning bare 50 prosent som fikk noe utbetalt fra tjenstepensjonsordningen.

Figur 6. Andelen ytelser fra tjenstepensjonsordningen for ulike aldersintervaller blant dem som gikk av med pensjon i 2003 – uavhengig av pensjonsprosent. N = 699

Tabell 8. Gjennomsnittlige ytelser fra tjenstepensjonsordningen eksklusive folketrygdsytelsene blant dem som gikk av med full pensjon eller ble 100 prosent ufør i 2003, fordelt etter alder. N = 699

EKSFT			
ALDER	Gjennom snitt	Antall	Standardavvik
25-29 år	24771,40	10	29220,41183
30-34 år	36434,12	26	37705,41463
35-39 år	48869,42	31	39929,69858
40-44 år	45565,95	41	35847,85880
45-49 år	44669,71	34	41061,83088
50-54 år	15737,54	37	17166,60801
55-59 år	20283,93	28	25904,15312
60-61 år	25278,33	9	28102,07753
62-64 år	153945,1	161	60219,29594
65 år	137308,9	51	46230,52524
Over 65 år	101282,4	75	64613,66805
Total	93158,57	503	73398,14064

Tabell 9. Gjennomsnittlige ytelser fra tjenestepensjonsordningen inklusive folketrygdsytelsene blant dem som gikk av med full pensjon/(ble 100 prosent ufør) i 2003, fordelt etter alder. N = 699

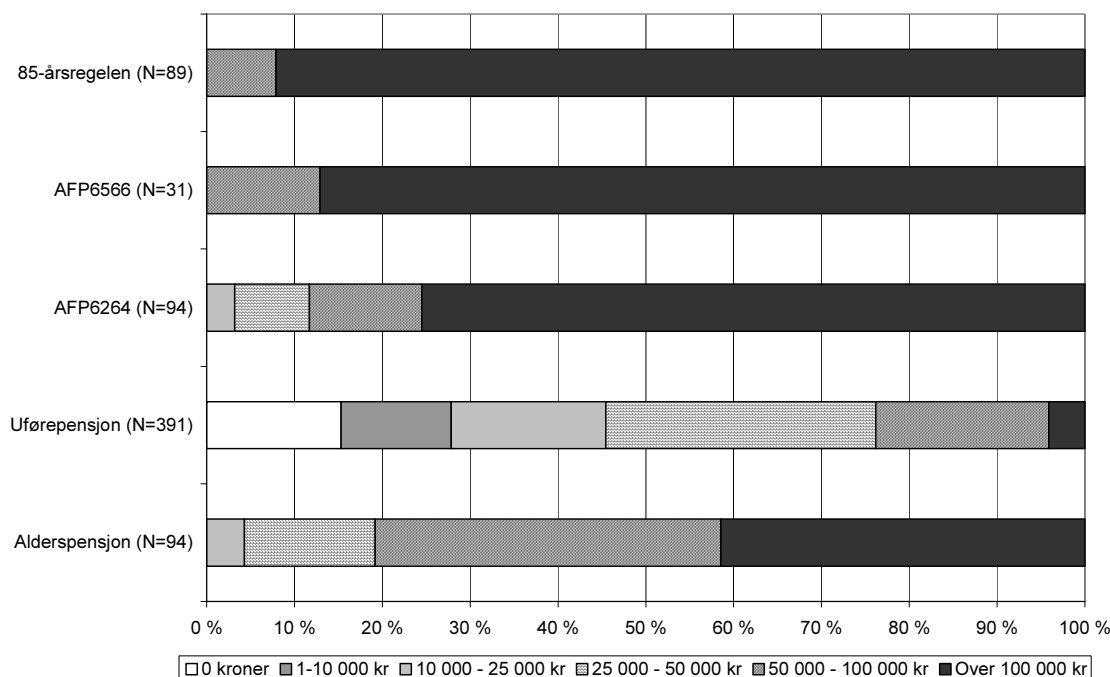
INKLFT			
ALDER	Gjennom snitt	Antall	Standardavvik
25-29 år	160408,4	10	41472,86853
30-34 år	197103,8	26	36454,06320
35-39 år	192575,0	31	46184,02032
40-44 år	203506,1	41	38389,35495
45-49 år	195881,6	34	54918,37422
50-54 år	161986,5	37	45351,02884
55-59 år	159394,0	28	57421,06239
60-61 år	136899,8	9	33895,90840
62-64 år	166000,1	161	50439,60557
65 år	148960,7	51	43015,21175
Over 65 år	154332,4	75	68735,46864
Total	169560,5	503	53857,16070

Stor variasjon i ytelsesnivå etter type pensjonsordning

Det er stor forskjell i ytelsesnivå avhengig av hvilken ordning man går av på (jf. tabell 10 og 11). Sammenligner vi dem som gikk av med full pensjon eller ble 100 prosent uføre, mottok de som gikk av på 85-årsregelen, de høyeste ytelsene, litt over 180 000 kroner i gjennomsnitt (jf. tabell 11). Dette har sammenheng med at de fleste som går av i henhold til 85-årsregelen har lang tjenestetid, da alder og tjenestetid samlet må være minimum 85 år. De laveste samlede ytelsene mottok de som gikk av med AFP 65 eller 66 år gamle eller ble uførepensjonert. Nye pensjonister i disse kategoriene i 2003 fikk henholdsvis drøye 147 000 kroner og 153 000 kroner utbetalt. De som går av med AFP før fylte 65 år, får da også bare utbetalt en pensjon tilsvarende folketrygdens ytelser + et AFP-tillegg.

Sammenligner vi ytelser inklusive og eksklusive folketrygden, er det uførepensjonistene som får minst igjen fra tjenestepensjonsordningen. De som mottar mest fra tjenestepensjonsordningen, er AFP-pensjonistene som går av som 65- eller 66-åringer. Dette skyldes at AFP-ordningen må fullfinansieres av arbeidsgiver. Senere når disse når den allmenne pensjonsalderen, vil imidlertid folketrygdandelen for dem som for de øvrige øke. Slik sett er det kanskje mest interessant å se på sammensetningen av de samlede pensjonsytelsene for dem som har gått av med alderspensjon og er 67 år eller eldre. De tallene vi her presenterer, representerer for de aller fleste kostnadsfordelingen mellom folketrygden og tjenestepensjonsordningen før full samordning.

Figur 7. Andelen ytelser fra tjenstepensjonsordningen blant dem som gikk av med pensjon i 2003, etter type ordning – uavhengig av pensjonsprosent. N = 699

Tabell 10. Gjennomsnittlige ytelser fra tjenstepensjonsordningen eksklusive folketrygdsytelsene blant dem som gikk av i 2003 med full pensjon, fordelt etter type ordning. N = 503

EKSFT

TYPEP	GJennemsnitt	Antall	Standardavvik
AFP6263	152373,9	70	53316,43591
Ufoer	34965,53	232	34797,58122
Alder	105364,4	89	61797,61297
85-års-regel	175424,9	82	43265,90645
AFP6566	143943,8	30	47042,74730
Total	93158,57	503	73398,14064

Tabell 11. Gjennomsnittlige ytelser fra tjenstepensjonsordningen inklusive folketrygdsytelsene blant dem som gikk av i 2003 med full pensjon, fordelt etter type ordning. N = 503

INKLFT

Type pensjon	GJennemsnitt	Antall	Standardavvik
AFP6263	152373,9	70	53316,43591
Ufoer	180073,3	232	51005,94381
Alder	153274,5	89	64477,74402
85-års-regel	180155,6	82	41214,13100
AFP6566	147718,4	30	46278,11307
Total	169560,5	503	53857,16070

2 | Hva bestemmer ytelsesnivået?

Hva den enkelte får utbetalt i pensjon, vil avhenge av blant annet stillingsprosent, lønnsnivå og samlet tjenestetid (i tillegg til at det vil variere noe etter avgangstidspunkt og type ordning, da ytelsene beregnes litt ulikt for de forskjellige ordningene og ved ulike avgangsalder). I det etterfølgende vil vi se nærmere på hvordan disse kjennetegnene fordeler seg blant sykepleierne i KLP per 1.1.2003.

2.1 Opptjeningstid

En sykepleier som starter i arbeidslivet som 25-åring, vil i prinsippet kunne ha en opptjeningstid på 40 år ved fylte 65 år, hvis han/hun har stått i arbeid uavbrutt. Gjennomsnittlig opptjeningstid for 65-åringene i utvalget er det halve – det vil si drøyt 19 år (jf. tabell 12) – og knappe fem-seks prosent har 35 eller flere år i arbeid (jf. figur 8). Yrkesaktive sykepleiere over 62 år i utvalget, utgjør likevel et selektert utvalg. Mange av dem med lengst tjenestetid vil alt ha gått av med 85-årsregelen eller med AFP, og er dermed ikke en del av tallgrunnlaget. Den reelle opptjeningstiden for disse alderskategoriene vil derfor være noe høyere enn det som framgår av tabell 13 og figur 4. Av tabell 13 kan vi da også lese at 60-61-åringene i gjennomsnitt har tre flere år i arbeid enn 65-åringene. De vil dermed kunne få en gjennomsnittlig tjenestetid på 26 år når de fyller 65 år. Tallet for 60-61-åringene gir dermed et riktigere bilde av hva som er den gjennomsnittlige opptjeningstid blant eldre sykepleiere enn tilsvarende tall for dagens 65-åringer.

Tabell 12. Gjennomsnittlig antall opptjeningsår per 1.1.2003 for ulike aldersgrupper av sykepleiere. $N = 48\ 291$

ALDER	Gjennom snitt	Antall	Standardavvik
Under 25 år	,37	600	,453
25-29 år	1,93	5370	1,523
30-34 år	4,31	6917	2,553
35-39 år	7,38	7161	3,890
40-44 år	10,37	7652	5,337
45-49 år	14,03	7868	6,843
50-54 år	17,57	5868	8,149
55-59 år	20,50	4226	8,854
60-61 år	22,34	1101	8,921
62-64 år	20,43	1039	9,687
65 år	19,36	202	10,136
Over 65 år	17,60	287	10,210
Total	10,93	48291	8,625

Hva med yngre sykepleiere; vil de kunne oppnå en lengre tjenestetid? Av tabell 13 kan vi lese at sykepleiere som var 30–34 år ved inngangen til 2003, hadde en gjennomsnittlig tjenestetid på 4,3 år, mens sykepleiere 40–44 år hadde 10,4 år i arbeid i gjennomsnitt og 50–54-åringene

hadde arbeidet i 17,6 år i gjennomsnitt.¹¹ Forutsetter vi at disse står i jobb til de fyller 65 år, vil de dermed ha en samlet tjenestetid på henholdsvis 37, 33 og 31 år. Om forskjellene mellom 30-åringene og 40- og 50-åringene skyldes tidligere yrkesdebut blant de førstnevnte, eller at de yngste ennå ikke har fått de barna de skal ha, vet vi selvfølgelig ikke. Uansett kan vi kanskje forvente at færre tar ut permisjon ut over den lønte svangerskapspermisjonen blant yngre mødre, da dette er trenden i arbeidsmarkedet generelt. Slik sett kan den noe høyere beregnede opptjeningstiden blant de yngste være uttrykk for en mulig reell økning i opptjeningstid blant sykepleiere.

Stor variasjon i samlet tjenestetid innen en og samme aldersklasse

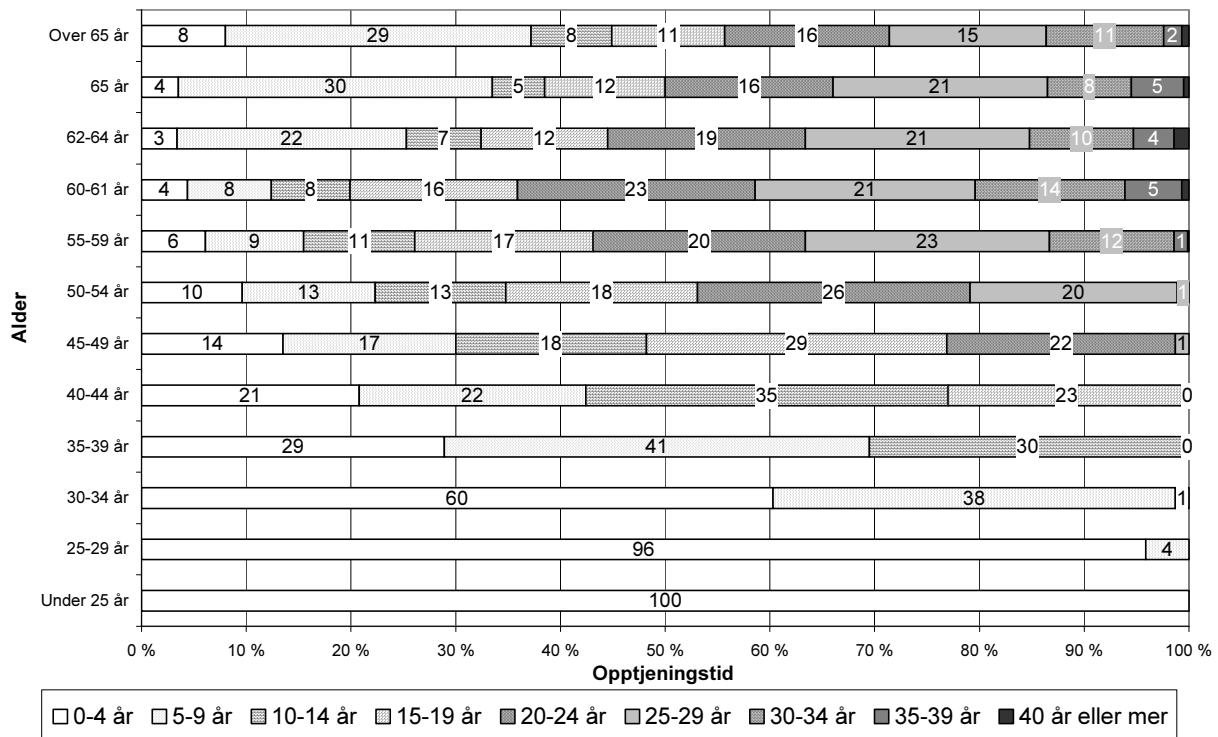
Det er imidlertid stor variasjon i opptjeningstid innen en og samme alderskohort. Figur 8 illustrerer dette. Ser vi for eksempel på dem som var 60–61 år og i arbeid ved inngangen til 2003, hadde 80 prosent av disse stått i jobb i mer enn 15 år; fem prosent hadde jobbet 35–39 år, 14 prosent mellom 30–34 år, 21 prosent 25–29 år, drøyt 22 prosent 20–24 år og 16 prosent 15–19 år. Det vil si at det maksimum vil være 40 prosent av disse som kan ventes å oppnå en tjenestetid på 30 år eller mer når de runder 65 år, mens bare fem prosent kan ventes å få en tjenestetid på 40 år eller mer.

Tallene blant 40–44-åringene er noe mer oppmuntrende. Blant disse er det nærmere 80 prosent som vil kunne oppnå en tjenestetid på 30 år hvis de fortsetter i jobb fram til fylte 65 år. Likevel er det bare snaut en firedel som kan forventes å få en opptjeningstid på 40 år eller mer ved fylte 65 år.

¹¹ Til disse tallene bør det bemerkes at omsorg for barn under sju år som har gitt opptjening i folketrygden fra og med 1992, ikke gir opptjening i Kommunal Landspensjonskasse og dermed ikke inngår i den opptjeningstiden vi opererer med her. Antall opptjeningsår i folketrygden vil derfor være noe høyere for sykepleierne enn det som framkommer av tabell 13. Ved modernisert folketrygd, hvor en også vurderer å gi opptjeningstid og poeng for omsorg for barn også før 1992 vil dette forholdet være vesentlig, og vil være spesielt viktig i forhold til vurderingen av konsekvensene av blant annet den fleksible allmenne pensjonsordningen som er foreslått.

I tillegg vil opptjening i andre ordninger (SPK og kommunale kasser) ikke regnes med før ved pensjoneringstidspunktet. For dem som tidligere har jobbet i staten eller i for eksempel Oslo kommune, vil tjenestetiden være mye høyere enn angitt her (må sjekkes med KLP).

Figur 8. Opptjeningsstid etter alder. N = 48 291

2.2 Pensjonsgrunnlag og lønnsnivå

Vi har fått oppgitt to ulike inntektsmål for den enkelte fra Kommunal Landspensjonskasse: Lønnstrinn ved inngangen til 2003 og såkalte personlige tillegg på samme tidspunkt, som tilsvarer samlet lønn inklusive tillegg. Vi vil benytte sistnevnte mål, men kaller det lønn. I tillegg har vi fått oppgitt samlet pensjonsgrunnlag for de 699 som gikk av med pensjon i 2003.

Gjennomsnittlig pensjonsgrunnlag på 262 000 kroner

Det gjennomsnittlige pensjonsgrunnlaget for sykepleiere som gikk av med pensjon i 2003, var 262 027 kroner for menn og kvinner samlet, og 258 468 kroner for kvinner separat (jf. tabell 13). Pensjonsgrunnlaget varierer med alder – noe som må ses i sammenheng med både deltidsandel og type stilling. Det høyeste gjennomsnittlige pensjonsgrunnlaget har arbeidstakere 55–59 år og det laveste har de aller yngste – 25–29 år (jf. tabell 14).

Tabell 13. Gjennomsnittlig pensjonsgrunnlag for dem som ble pensjonert i 2003 uansett ordning.

Kjønn	Gjennom snitt	Antall	Standardavvik
mann	338697,8	31	75923,38237
kvinne	258468,6	668	63150,37860
Total	262026,7	699	65816,41057

Pensjonsgrunnet varierer etter alder uten at det er noen klar systematikk. Det høyeste pensjonsgrunnet hadde de som ble pensjonert som 50–54-åringene, og det laveste pensjonsgrunnet hadde 65-åringene (jf. tabell 14).

Tabell 14. Gjennomsnittlig pensjonsgrunnlag for dem som ble pensjonert i 2003 avhengig av alder. N = 699

ALDER	GJennomsnitt	Antall	Standardavvik
25-29 år	241471,8	12	57531,16812
30-34 år	263162,4	31	54903,64605
35-39 år	260198,0	49	63098,25856
40-44 år	278570,1	57	45137,62054
45-49 år	279664,3	58	56181,50010
50-54 år	277620,7	64	47047,64132
55-59 år	285385,1	69	47691,61050
60-61 år	267449,3	26	61867,89414
62-64 år	246308,8	199	68938,92536
65 år	224717,0	55	71694,28235
Over 65 år	271700,5	79	86027,27635
Total	262026,7	699	65816,41057

Sykepleiere i ordinære stillinger hadde det laveste pensjonsgrunnet – 232 000 kroner

Vi har også sett på pensjonsgrunnet for ulike stillingskategorier, og vi skiller mellom sykepleiere, spesialsykepleiere og sykepleiere i ledende stillinger, samt henholdsvis helsesøstere og jordmødre. I tillegg har vi såkalte andre stillingskoder som for eksempel vil være konsulenter, rådgivere og lignende. For enkelte mangler vi også stillingskode (ukjent). (Andelen i de ulike stillingskategoriene i KLP-utvalget står oppgitt i tabell 1 i vedlegg 1.)

Det laveste gjennomsnittlige pensjonsgrunnet blant dem som gikk av med pensjon i 2003, hadde sykepleiere i ordinære stillinger med 232 533 kroner i gjennomsnitt og helsesøstere med 255 742 kroner i gjennomsnitt. Mellom de øvrige stillingskategoriene var det små forskjeller. Spesialsykepleiere, ledende sykepleiere, jordmødre og sykepleiere i ulike administrative stillinger hadde alle et gjennomsnittlig pensjonsgrunnlag fra drøye 282 000 kroner til drøye 287 000 kroner (jf. tabell 15).

Ser vi på type stilling etter alder (jf. tabell 3 i vedlegg 1), er nesten 90 prosent av de yngste ordinære sykepleiere. De færreste sykepleiere forblir imidlertid i ordinære sykepleierstillinger yrkeslivet ut. Blant 40–44-åringene er andelen halvert til drøye 45 prosent, mens de utgjør drøyt en tredel blant 50–54-åringene. I sistnevnte gruppe er rundt 20 prosent

spesialsykepleiere, snaue 20 prosent har en lederstilling og drøye 15 prosent en administrativ stilling som rådgiver, konsulent eller lignende. Dette skulle isolert sett tilsi at pensjoneringsgrunnlaget for store grupper av sykepleiere når de nærmer seg ordinær pensjoneringsalder (og ikke blir tvunget til å gå av med uførepensjon), må forventes å være rundt 285 000 kroner, målt ut fra 2003-nivå.

Tabell 15. Gjennomsnittlig pensjonsgrunnlag for dem som ble pensjonert i 2003 etter stillingstype. N = 699

Stilling	Gjennom snitt	Antall	Standardavvik
Sykepleier	234533,4	309	56387,84222
Spesialsykepleier	282052,7	116	64983,60739
Jordmor	286131,6	12	39885,87454
Helsesøster	255742,2	25	48481,60017
Lederstilling	285262,2	127	55294,08809
Annet	287578,5	72	74295,03488
Ukjent	294911,2	38	84291,45286
Total	262026,7	699	65816,41057

Alderspensionistene har et gjennomsnittlig pensjonsgrunnlag på 270 000 kroner

Pensjonister på ulike pensjonsordninger har også svært ulikt pensjonsgrunnlag (jf. tabell 16). Det høyest gjennomsnittlige pensjonsgrunnlaget har de som gikk av i henhold til 85-årsregelen, med drøye 282 000 kroner, og det laveste pensjonsgrunnlaget finner en blant AFP-pensjonistene (201 000 til 208 000 kroner).

Tabell 16. Gjennomsnittlig pensjonsgrunnlag for dem som ble pensjonert i 2003, fordelt etter type ordning. N = 699

PENGR			
Type pensjonsordning	Gjennomsnitt	Antall	Standardavvik
AFP6263	201431,5000	94	56789,03669
Uføre	274198,4731	391	54209,86246
Alderspensionister	270003,9362	94	77474,79220
85-års-regelen	282827,0899	89	55101,17596
AFP6566	208338,2581	31	84707,00046
Total	262026,6538	699	65816,41057

Lønnsnivået¹²

Ser vi på lønnsnivået for alle 42 797 personene i utvalget som var yrkesaktive i hele 2003, varierte dette fra snaue 251 000 kroner i gjennomsnitt for kvinnene til 262 000 kroner for mennene (jf. tabell 17).¹³

¹² Jeg må ta et lite forbehold om tolkningen av tallene i dette avsnittet, da jeg ennå ikke har fått tilbakemelding fra KLP om hva som eksakt inngår i målene.

¹³ I dette utvalget er ikke de som ble pensjonert i løpet av 2003, registrert. For 4795 personer mangler vi også opplysninger om lønn.

Tabell 17. Gjennomsnittlig lønnsnivå for alle sykepleiere som var yrkesaktive gjennom hele 2003, fordelt etter kjønn. Både heltids- og deltidsansatte. N = 42 797

PERTILLE			
Kjønn	Gjennomsnitt	Antall	Standardavvik
mann	264603,5135	3441	113388,72301
kvinne	250733,6089	39356	113018,96029
Total	251848,7885	42797	113110,30170

Det er ikke store forskjeller mellom aldersgruppene, men samlet lønn synes å være høyest hos sykepleiere mellom 35 og 60 år. Vi har ikke kontrollert for arbeidstid. Tallene er derfor uttrykk for gjennomsnittlig årslønn for alle uavhengig av arbeidstid (jf. tabell 18).

Tabell 18. Gjennomsnittlig lønnsnivå for alle sykepleiere som var yrkesaktive gjennom hele 2003, fordelt etter alder. Både heltids- og deltidsansatte. N = 42 797

PERTILLE			
ALDER	Gjennomsnitt	Antall	Standardavvik
Under 25 år	247531,6610	531	91674,14799
25-29 år	231408,7505	4978	106623,87008
30-34 år	237362,5116	6407	114109,84882
35-39 år	252567,1849	6490	113773,16921
40-44 år	255023,8593	6808	114398,35337
45-49 år	264826,3293	6873	110239,46023
50-54 år	260604,0929	5102	115485,95293
55-59 år	260814,9169	3645	113374,14913
60-61 år	258958,6273	931	112811,86990
62-64 år	252216,7401	731	117507,83068
65 år	253929,0325	123	113408,50361
Over 65 år	234367,6798	178	123108,94728
Total	251848,7885	42797	113110,30170

Langt større er forskjellene mellom ulike stillingskategorier. Ordinære sykepleiere hadde den laveste gjennomsnittslønnen, 239 563 kroner, mens jordmødre hadde den registrerte høyeste gjennomsnittslønnen med 295 308 kroner. Ledere, spesialsykepleiere og ansatte i ulike administrative stillinger/saksbehandlerstillinger, som er de stillingskategoriene flertallet av sykepleierne vil inneha på pensjoneringstidspunktet (opp til to tredeler ifølge våre tall), har til sammenligning en gjennomsnittslønn på rundt 277 000 kroner (jf. tabell 19).

Tabell 19. Gjennomsnittlig lønnsnivå for alle sykepleiere som var yrkesaktive gjennom hele 2003, fordelt etter type stilling. Både heltids- og deltidsansatte. N = 42 797

PERTILLE			
STILLING	Gjennomsnitt	Antall	Standardavvik
Sykepleier	239563,9078	23142	112611,79128
Spesialsykepleier	276959,5683	5671	98256,10572
Jordmor	295308,6149	740	109435,38936
Helsesøster	282002,1772	841	42795,30053
Lederstilling	276339,5078	5823	99876,15676
Annet	277250,7727	4619	103639,99993
Ukjent	162319,4569	1961	159462,15194
Total	251848,7885	42797	113110,30170

Gjennomsnittlig lønnsnivå et gitt år er med andre ord litt lavere enn pensjonsgrunnlaget for dem som har gått av med pensjon i sammenlignbare stillingskategorier (jf. tabell 17). Dette kan dels ha sammenheng med alder: En må anta at lønnen er høyere jo lenger en har innehatt en av de nevnte stillingene og det vil naturlig nok være flere eldre blant de pensjonerte enn blant alle yrkesaktive i ordningen med slike stillinger. Det er derfor rimelig å anta at de som har nådd pensjonsalderen og valgt å gå av har et noe høyere pensjonsgrunnlag (dvs. lønn).¹⁴ På den annen side var over halvparten av de nye pensjonistene i 2003 uførepensjonister. Til tross for dette er det likevel flere eldre enn yngre blant de nye pensjonistene i 2003.

2.3 Arbeidstid (stillingsprosent)

Vi har fått to mål for arbeidstid fra KLP, gjennomsnittlig stillingsprosent over yrkesløpet for dem som ble pensjonert i løpet av 2003, og avtalt stillingsprosent for dem som fortsatt var yrkesaktive ved utgangen av dette året. Faktisk stillingsprosent ligger noe høyere enn avtalt stillingsprosent, da ekstravakter synes å være utbredt blant deltidsarbeidende sykepleiere (jf. bl.a. Olsen 2002). Vi kan derfor trolig forvente at gjennomsnittlig deltidsprosent for de pensjonerte i utgangspunktet vil gi et riktigere bilde av stillingsprosenten for sykepleiere enn avtalt deltid eller stillingsprosent for de yrkesaktive i et gitt år.

Gjennomsnittlig stillingsprosent blant de pensjonerte tilsvarer nesten full stilling

Kanskje litt overraskende, gitt den høye andelen med avtalt deltid blant sykepleiere, var den gjennomsnittlige stillingsprosenten over yrkesløpet nesten 90 prosent ved pensjonsberegning for dem som pensjonerte seg i 2003 (jf. tabell 20).

¹⁴ Det synes å være en slik alderssammenheng for lederstillinger og andre administrative stillinger samt helsesøstere og jordmødre, men ikke for dem som er spesialsykepleiere.

Tabell 20. Gjennomsnittlig stillingsprosent blant dem som ble pensjonert i 2003, etter kjønn. N = 699

STILLPRO			
Kjønn	Gjennomsnitt	Antall	Standardavvik
mann	99,2113	31	3,53672
kvinne	88,4026	668	15,20175
Total	88,8820	699	15,04413

Det er noe variasjon i stillingsprosent mellom dem som går av på ulike ordninger (jf. tabell 21). Den høyeste stillingsprosenten har de som velger å AFP-pensjonere seg, hvor gjennomsnittlig stillingsprosent er 100 prosent for dem som går av før fylte 65 år og nesten 97 prosent for dem som går av som 65- eller 66-åring. Det vil si at de fleste som går av med AFP, har hatt en heltidsstilling (i gjennomsnitt over yrkesløpet). Lavest gjennomsnittlig stillingsprosent over yrkeslivet har de som går av på ordinær alderspensjon 65 år gamle, men selv for disse er det snakk om lang gjennomsnittlig deltid i snitt – nesten 82 prosent. Det er ingen stor spredning innen de ulike pensjonsordningene (jf. tabell 22).

Tabell 21. Gjennomsnittlig stillingsprosent blant dem som ble pensjonert i 2003, etter type ordning. N = 699

STILLPRO			
Type	Gjennomsnitt	Antall	Standardavvik
AFP6263	100,0000	94	,00000
Ufoer	87,7598	391	15,55921
Alder	81,8711	94	16,63758
85-års-regel	86,7203	89	13,56128
AFP6566	96,7874	31	9,21619
Total	88,8820	699	15,04413

Tabell 22. Gjennomsnittlig stillingsprosent blant dem som ble pensjonert i 2003, etter type pensjonsordning og alder. N = 699

			TYPEP					Total
			AFP6263	Ufoer	Alder	85-års-regel	AFP6566	
STPROKAT	Opp til 50 %	Antall	0	5	0	0	0	5
		Prosentandel	,0%	1,3%	,0%	,0%	,0%	,7%
	50-75 %	Antall	0	60	39	17	2	118
		Prosentandel	,0%	15,3%	41,5%	19,1%	6,5%	16,9%
	75-100%	Antall	0	124	31	46	3	204
		Prosentandel	,0%	31,7%	33,0%	51,7%	9,7%	29,2%
	100%	Antall	94	202	24	26	26	372
		Prosentandel	100,0%	51,7%	25,5%	29,2%	83,9%	53,2%
Total		Antall	94	391	94	89	31	699
		Prosentandel	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Sykepleiere som pensjonerte seg fra stillingen som spesialsykepleier, ledende sykepleier og fra andre administrative stillinger/saksbehandlerstillinger i 2003 hadde en gjennomsnittlig

stillingsprosent over yrkesløpet på drøye 92 prosent (dvs. nesten full stilling over yrkesløpet). Som tidligere nevnt vil flertallet av sykepleierne være i en av disse stillingskategoriene når de når pensjonsalderen (trolig så mange som to av tre). Sykepleiere flest vil derfor kunne forventes å ha den samme høye gjennomsnittlige stillingsprosent når de en dag pensjoneres.

Tabell 23. Gjennomsnittlig stillingsprosent blant dem som ble pensjonert i 2003, etter type stilling. N = 699

STILLPRO			
Stillingskategori	Gjennomsnitt	Antall	Standardavvik
Sykepleier	85,4447	309	16,10900
Spesialsykepleier	92,1995	116	13,30931
Jordmor	88,5525	12	12,39245
Helsesøster	88,5104	25	14,92575
Lederstilling	92,3935	127	12,67318
Annet	92,3478	72	12,71250
Ukjent	88,7513	38	17,68183
Total	88,8820	699	15,04413

Avtalt deltid blant de yrkesaktive

Ser vi på hele sykepleierutvalget samlet og ikke bare dem som ble pensjonert i 2003, vet vi at svært mange arbeider deltid. I vårt utvalg utgjør de drøyt halvparten, 53 prosent. Den høyeste andelen deltidsarbeidende finnes blant 35–39-åringene. Hvor nesten to av tre har avtalt en stillingsprosent som er lavere enn full stilling. Blant de aller yngste (under 30 år) gjelder det 45–46 prosent. At deltidsandelen varierer med alder, samsvarer godt med funn i tidligere norske studier (jf. Abrahamsen 2002) (jf. tabell 25).

Tabell 24. Gjennomsnittlig avtalt deltid blant de sykepleierne som fortsatt var yrkesaktive ved utgangen av 2003.

STILLPRO			
Kjønn	Gjennomsnitt	Antall	Standardavvik
mann	93,8059	3833	13,94742
kvinne	82,5726	43759	18,87404
Total	83,4773	47592	18,77622

Som vi kan lese ut av tabell 24, jobber sykepleierne likevel mye. Den gjennomsnittlige avtalte stillingsprosenten for de yrkesaktive i 2003 var drøye 83 prosent – noe høyere for menn enn for kvinner. Selv om mange jobber deltid, jobber de fleste med andre ord lang deltid – det vil si tilnærmet full stilling.

Tabell 25. Antall og andel sykepleiere ved inngangen til 2003 på henholdsvis heltid og kort og lang deltid i ulike alderskategorier. N = 47 577

			STPROKAT				Total
			Opp til 50 %	50-75 %	75-100%	100%	
ALDER	Under 25 år	Antall	20	100	158	322	600
		Prosentandel	3,3%	16,7%	26,3%	53,7%	100,0%
	25-29 år	Antall	190	925	1326	2910	5351
		Prosentandel	3,6%	17,3%	24,8%	54,4%	100,0%
	30-34 år	Antall	332	1747	1885	2918	6882
		Prosentandel	4,8%	25,4%	27,4%	42,4%	100,0%
	35-39 år	Antall	318	2118	2100	2575	7111
		Prosentandel	4,5%	29,8%	29,5%	36,2%	100,0%
	40-44 år	Antall	228	1781	2405	3179	7593
		Prosentandel	3,0%	23,5%	31,7%	41,9%	100,0%
	45-49 år	Antall	153	1458	2260	3938	7809
		Prosentandel	2,0%	18,7%	28,9%	50,4%	100,0%
	50-54 år	Antall	92	1014	1505	3193	5804
		Prosentandel	1,6%	17,5%	25,9%	55,0%	100,0%
	55-59 år	Antall	73	774	1076	2234	4157
		Prosentandel	1,8%	18,6%	25,9%	53,7%	100,0%
	60-61 år	Antall	23	217	271	564	1075
		Prosentandel	2,1%	20,2%	25,2%	52,5%	100,0%
	62-64 år	Antall	15	204	192	429	840
		Prosentandel	1,8%	24,3%	22,9%	51,1%	100,0%
	65 år	Antall	9	51	41	46	147
		Prosentandel	6,1%	34,7%	27,9%	31,3%	100,0%
	Over 65 år	Antall	9	90	49	60	208
		Prosentandel	4,3%	43,3%	23,6%	28,8%	100,0%
Total		Antall	1462	10479	13268	22368	47577
		Prosentandel	3,1%	22,0%	27,9%	47,0%	100,0%

Sammenligner vi med faktisk stillingsprosent (beregnet over yrkesløpet for dem som ble pensjonert i 2003 – jf. tabell 20), ser vi at denne også ligger noe høyere enn avtalt stillingsprosent blant de yrkesaktive. Dette kan indikere, som nevnt over, at en betydelig andel av de deltidsarbeidende har faste ekstravakter – og at den gjennomsnittlige stillingsprosenten ved pensjonering derfor også er høyere. Noe vi også kan lese ut av tallene som angir gjennomsnittlig stillingsprosent over yrkesløpet for dem som pensjonerte seg i 2003 (jf. tabell 20).

3. Sammenfatning

Pensjoneringsmønsteret

- **Lavere forventet pensjoneringsalder enn gjennomsnittet for kvinner**

Forventet pensjoneringsalder for sykepleiere over 50 år i 2003 var 62,8 år. Selv om vi ikke har sammenlignbare tall for befolkningen som helhet for 2003, er det rimelig på bakgrunn av tall for 2002 å slutte at sykepleierne går av tidligere enn kvinner flest. Forventet pensjoneringsalder for alle kvinner i 2002 var 63,3 år.

- **Høyere uførerater enn gjennomsnittet for kvinner**

Sykepleiere under 50 år hadde en noe høyere uføerate enn kvinner samlet i den samme aldersgruppen i 2003. Det vil si at det er flere sykepleiere som uførepensjoneres per 1000 yrkesaktive under 50 år enn det er blant kvinner flest under 50 år.

- **Lavere uføreuttak i dag enn for sju år siden**

Det har vært en økning i forventet pensjoneringsalder for sykepleiere over 50 år fra 1997 til 2003. Dette skyldes i første rekke lavere uføreuttak blant sykepleiere fra 50 til 62 år. Avgangen fra fylte 62 år, på AFP eller med 85-årsregelen, har økt i samme periode.

- **AFP brukes like mye som 85-årsregelen**

Det er nesten like vanlig blant sykepleiere i alderen 62–64-åringene å gå av med AFP som å benytte 85-årsregelen. For dem som har stått tilstrekkelig mange år i arbeid (23–25 år) når de er mellom 62 og 64 år, vil det også være langt mer økonomisk lønnsomt, da de får utbetalt opptjent tjenstepensjon og ikke bare folketrygdpensjonen.

- **En firedel av sykepleierne delpensjoneres**

Andelen delpensjonister varierer mellom pensjonsordningene. 40 prosent av uførepensjonistene har delpensjon – og de har en restarbeidsevne tilsvarende halv stilling. En firedel av AFP-pensjonistene har også delpensjon. En av fire AFP-pensjonister velger, med andre ord, å kombinere arbeid med pensjon.

- **Gjennomsnittlig pensjonsytelse for nye pensjonister i 2003 var 141 666 kroner**

De sykepleierne som gikk av med pensjon i sykepleieordningen i KLP løpet av 2003, mottok en gjennomsnittlig ytelse inklusive folketrygdytelsene på 141 666 kroner, hvorav 77 341 kroner kom fra tjenstepensjonsordningen og 64 324 kroner kom fra folketrygden. Samlet utgjorde dermed ytelsene fra tjenstepensjonsordningen drøyt halvparten av deres pensjonsytelse. At folketrygdandelen er lav, har sammenheng med at samordningen med folketrygden først skjer fra fylte 67 år, for dem som ikke uførepensjoneres.

- **Nesten alle nye pensjonister i 2003 mottok noe fra tjenstepensjonsordningen**

Nye pensjonister fra sykepleieordningen i 2003 fikk svært ulike beløp fra tjenstepensjonsordningen. Drøye åtte prosent fikk bare folketrygdpensjon, mens 45 prosent kun mottok ytelse fra tjenstepensjonsordningen. Beløpene de mottok varierte fra 0 til over 300 000 kroner. De som var 65 år eller eldre, mottok mer enn 10 000 kroner fra tjenstepensjonsordningen; hele 45 prosent mottok mellom 50 000 og 100 000 kroner og 35 prosent mottok mer enn 100 000 kroner. Beløpene varierer, naturlig nok, etter ordning.

Blant sykepleiere under 30 år som ble uførepensjonert i 2003, var det bare 50 prosent som fikk noe utbetalt fra tjenstepensjonsordningen.

Pensjonsgrunnlag/lønn, opptjeningstid og stillingsprosent

- **Gjennomsnittlig opptjeningstid for 65-årige sykepleiere er 19 år**

Sykepleiere som startet i arbeidslivet som 25-åring, vil i utgangspunktet kunne ha opparbeidet seg en tjenestetid på 40 år ved fylte 65 år, hvis de har stått i arbeid uavbrutt. Gjennomsnittlig opptjeningstid for yrkesaktive sykepleiere på 65 år i 2003 var det halve – drøyt 19 år. Kun fem-seks prosent av dem hadde 35 eller flere år i arbeid.

- **Flere kan forventes å oppnå full opptjening de nærmeste tiårene**

Ser vi på 60–61-åringene, hvor færre har gått av, har de en gjennomsnittlig tjenestetid på 22 år. De kan dermed forvente å få en tjenestetid på drøye 26 år når de fyller 65 år. Men variasjonene i opptjeningstid innen en og samme alderskohort er stor. Bare 40 prosent av 60–61-åringene kan ventes å oppnå en tjenestetid på 30 år eller mer når de runder 65 år, og bare fem prosent vil ha jobbet mer enn 40 år som sykepleiere. Tallene blant 40–44-åringene er mer oppmuntrende. Blant disse er det nærmere 80 prosent som vil kunne oppnå 30 tjenesteår, hvis de fortsetter i jobb til fylte 65 år. Det er likevel bare snaut en firedel som vil kunne få mer enn 40 år i arbeid, som er dagens krav til full folketrygdopptjening.

- **Gjennomsnittlig pensjonsgrunnlag for nye alderspensjonister i 2003 var 270 000 kroner**

Det gjennomsnittlige pensjonsgrunnlaget for sykepleiere som gikk av med pensjon i 2003, var 262 027 kroner for menn og kvinner samlet, og 258 468 kroner for kvinner separat. Det høyest gjennomsnittlige pensjonsgrunnlaget har de som gikk av i henhold til 85-årsregelen, med drøye 282 000 kroner, og det laveste pensjonsgrunnlaget har AFP-pensjonistene (201 000 til 208 000 kroner). Blant alderspensjonistene var pensjonsgrunnlaget 270 000 kroner.

- **Gjennomsnittslønnen blant sykepleiere i 2003 var drøye 250 000 kroner**

Ordinære sykepleiere hadde den laveste gjennomsnittslønnen i 2003 med snaut 240 000 kroner, mens jordmødre hadde den høyeste registrerte gjennomsnittslønnen med drøyt 295 000 kroner. Ledere, spesialsykepleiere og ansatte i ulike administrative stillinger/saksbehandlerstillinger hadde en gjennomsnittslønn på rundt 277 000 kroner samme år. Det er også i de sistnevnte typene av stillinger en vil finne flertallet av sykepleierne når de nærmer seg pensjonsalderen (opp til to tredeler ifølge våre tall). Variasjonen i gjennomsnittslønn mellom grupper skyldes dels forskjeller i stillingenes lønnstrinn og dels den enkeltes stillingsprosent.

- **Litt over halvparten har avtale om deltid**

Svært mange av sykepleierne jobber deltid. I vårt utvalg er det drøyt halvparten (53 prosent). Den høyeste andelen deltidsarbeidende finnes blant 35–39-åringene. Blant dem er nesten to av tre deltidsarbeidende. Blant de aller yngste (under 30 år) gjelder det 45–46 prosent.

- **De fleste jobber likevel lang deltid**

Den gjennomsnittlige avtalte stillingsprosent blant sykepleiere er høy, drøye 83 prosent i 2003 – noe høyere for menn enn kvinner. Selv om mange jobber deltid, jobber med andre ord de fleste lang deltid.

- **Gjennomsnittlig stillingsprosent blant de pensjonerte tilsvarer nesten full stilling**

Den gjennomsnittlige stillingsprosenten for sykepleiere over yrkesløpet er høyere enn gjennomsnittlig avtalt deltid - nesten 90 prosent – eller tilnærmet full stilling. At faktisk stillingsprosent er høyere enn avtalt kan ha sammenheng med at mange sykepleiere regelmessig tar ekstravakter..

Litteratur

Abrahamsen (2002): *Hvorfor utdanne to pleiere for å få én?* En studie av yrkesløpet til hjelpepleiere og sykepleiere. Oslo: Pax Forlag.

Lov av 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere m.m.

Midtsundstad, T. (2002), *Pensjonering i stat og skoleverk 2000. En analyse av data fra Statens Pensjonskasse*. Fafo-notat 2002:12. Oslo: Fafo.

Midtsundstad, Tove (1999), *Forventet pensjoneringsalder og pensjoneringsmønster blant kommunalt ansatte seniorer*. Fafo-notat 1999:4. Oslo: Fafo.

NOU 2004:1 *Modernisert folketrygd*.

Olsen, Torunn S. (2002a): *Arbeidskraftreserven blant deltidsansatte*. Kristiansand: Agderforskning. FoU-rapport 3/2002.

Olsen, Torunn S. (2002b): "Deltid i helsesektoren: Ingen enkle svar", *Søkelys på arbeidsmarkedet*, nr. 2.2002, vol. 19, s. 125–133

Olsen, Torunn (2000): "Deltidsansatte sykepleiere – ingen stor arbeidskraftreserve", *Søkelys på arbeidsmarkedet*, nr. 2. 2000, vol. 17, s. 149–158.

Rikstrygdeverket: "Gjennomsnittlig pensjoneringsalder 1995–2002". Udatert notat.

Rikstrygdeverket (2003), Basisrapport.

Rikstrygdeverket (2003), Trygdestatistisk årbok.

Vedlegg 1 – Oversikt over bestanden per 1.1.2003

Tabell 1. Alle aktive (dvs. yrkesaktive) medlemmer av sykepleierordningen per 1.1.2003, fordelt etter kjønn, alder, avtalt stillingsprosent, arbeidssted, stillingskode mv. N = 48291

	Antall	Andel
Alle	48 291	100
Menn	3864	8,0
Kvinner	44 427	92,0
Under 25 år	600	1,2
25–29 år	5370	11,1
30–34 år	6917	14,3
35–39 år	7161	14,8
40–44 år	7652	15,8
45–49 år	7868	16,3
50–54 år	5868	12,2
55–61 år	4226	8,8
62–64 år	1101	2,3
65 år	1039	2,2
Over 65 år	202	0,4
Deltid (Under 50 %)	1467	3,0
Deltid (50–75 %)	10 597	22,0
Deltid (75 % eller mer)	13 472	27,9
Heltid (100 %)	22 740	47,1
Sykepleiere	24 742	51,2
Spesialsykepleiere	6287	13,0
Helsesøstere	817	1,7
Jordmødre	1336	2,8
Lederstillinger	7113	14,7
Andre stillingskategorier	5375	11,1
Helseforetak	29 003	60,1
Kommuner	18 748	38,8
Bedrifter	442	0,9
Fylkeskommuner	98	0,2

Tabell 2. Antall og andel yrkesaktive sykepleiere ved inngangen til 2003, fordelt etter alder og type arbeidssted. N = 48 291

			Arbeidssted				Totalt
			Helseforetak	Kommuner	Bedrifter	Fylkeskommuner	
ALDER	Under 25 år	Antall	449	144	6	1	600
		Prosentandel etter alder	74,8%	24,0%	1,0%	,2%	100,0%
	25-29 år	Antall	3828	1495	42	5	5370
		Prosentandel etter alder	71,3%	27,8%	,8%	,1%	100,0%
	30-34 år	Antall	4243	2591	81	2	6917
		Prosentandel etter alder	61,3%	37,5%	1,2%	,0%	100,0%
	35-39 år	Antall	4184	2867	101	9	7161
		Prosentandel etter alder	58,4%	40,0%	1,4%	,1%	100,0%
	40-44 år	Antall	4465	3090	80	17	7652
		Prosentandel etter alder	58,4%	40,4%	1,0%	,2%	100,0%
	45-49 år	Antall	4711	3085	49	23	7868
		Prosentandel etter alder	59,9%	39,2%	,6%	,3%	100,0%
	50-54 år	Antall	3381	2431	38	18	5868
		Prosentandel etter alder	57,6%	41,4%	,6%	,3%	100,0%
	55-59 år	Antall	2360	1826	26	14	4226
Prosentandel etter alder		55,8%	43,2%	,6%	,3%	100,0%	
60-61 år	Antall	586	502	8	5	1101	
	Prosentandel etter alder	53,2%	45,6%	,7%	,5%	100,0%	
62-64 år	Antall	550	485	3	1	1039	
	Prosentandel etter alder	52,9%	46,7%	,3%	,1%	100,0%	
65 år	Antall	101	94	5	2	202	
	Prosentandel etter alder	50,0%	46,5%	2,5%	1,0%	100,0%	
Over 65 år	Antall	145	138	3	1	287	
	Prosentandel etter alder	50,5%	48,1%	1,0%	,3%	100,0%	
Totalt		Antall	29003	18748	442	98	48291
		Prosentandel etter alder	60,1%	38,8%	,9%	,2%	100,0%

Tabell 3. Antall og andel i ulike stillingskategorier ved inngangen til 2003 etter alder. N = 48 291

			STILLING							Total
			Sykepleier	Spesialsykepleier	Jordmor	Helsesøster	Lederstilling	Annet	Ukjent	
ALDER	Under 25 år	Antall	532	0	0	0	12	14	42	600
		Prosentandel etter alder	88,7%	,0%	,0%	,0%	2,0%	2,3%	7,0%	100,0%
	25-29 år	Antall	4453	97	31	5	200	192	392	5370
		Prosentandel etter alder	82,9%	1,8%	,6%	,1%	3,7%	3,6%	7,3%	100,0%
	30-34 år	Antall	4814	400	99	70	625	494	415	6917
		Prosentandel etter alder	69,6%	5,8%	1,4%	1,0%	9,0%	7,1%	6,0%	100,0%
	35-39 år	Antall	4118	770	146	161	969	723	274	7161
		Prosentandel etter alder	57,5%	10,8%	2,0%	2,2%	13,5%	10,1%	3,8%	100,0%
	40-44 år	Antall	3493	1190	164	282	1236	939	348	7652
		Prosentandel etter alder	45,6%	15,6%	2,1%	3,7%	16,2%	12,3%	4,5%	100,0%
	45-49 år	Antall	2885	1433	148	323	1504	1167	408	7868
		Prosentandel etter alder	36,7%	18,2%	1,9%	4,1%	19,1%	14,8%	5,2%	100,0%
	50-54 år	Antall	2015	1165	100	242	1117	910	319	5868
		Prosentandel etter alder	34,3%	19,9%	1,7%	4,1%	19,0%	15,5%	5,4%	100,0%
	55-59 år	Antall	1432	810	75	162	908	589	250	4226
		Prosentandel etter alder	33,9%	19,2%	1,8%	3,8%	21,5%	13,9%	5,9%	100,0%
	60-61 år	Antall	399	160	25	43	245	156	73	1101
		Prosentandel etter alder	36,2%	14,5%	2,3%	3,9%	22,3%	14,2%	6,6%	100,0%
	62-64 år	Antall	402	181	21	33	219	122	61	1039
		Prosentandel etter alder	38,7%	17,4%	2,0%	3,2%	21,1%	11,7%	5,9%	100,0%
	65 år	Antall	85	37	2	8	34	25	11	202
		Prosentandel etter alder	42,1%	18,3%	1,0%	4,0%	16,8%	12,4%	5,4%	100,0%
	Over 65 år	Antall	114	44	6	7	44	44	28	287
		Prosentandel etter alder	39,7%	15,3%	2,1%	2,4%	15,3%	15,3%	9,8%	100,0%
Total		Antall	24742	6287	817	1336	7113	5375	2621	48291
		Prosentandel etter alder	51,2%	13,0%	1,7%	2,8%	14,7%	11,1%	5,4%	100,0%

Vedlegg 2 – En beskrivelse av datagrunnlaget

Dataene omfatter alle som var aktive medlemmer i sykepleieordningen i Kommunal Landspensjonskasse ved utgangen av 2002 (31.12). Det vil si 48 291 personer. Dette er noe færre enn det samlede antall sykepleiere, da sykepleiere som er ansatt i staten, og medlemmer av Statens Pensjonskasse og sykepleiere i Oslo og Akershus som er medlemmer av egne kasser, ikke omfattes.

For hver av de 48 291 sykepleierne har vi følgende opplysninger om pensjonering for året 2003:

- om vedkommende ble pensjonert i løpet av 2003 (kode 1 = ja/0 = nei)
- måned for pensjonering i 2003 (kode 01 = januar, 02 = februar, osv.)
- type pensjon som ble tatt ut (kode 1 = AFP6263, uførepensjon = 2, tjenstepensjon med særaldersgrense = 3, 4 = 85-årsregel, ev. 5 = AFP6566)
- pensjonsgrad (prosent)

I tillegg har vi følgende opplysninger for dem som er pensjonert:

- pensjonsytelse (inkludert folketrygdpensjonen) for 2003
- pensjonsytelse (eksklusive folketrygdpensjonen) for 2003

Vi har også følgende bakgrunnsopplysninger:

- fødselsår (aa)
- fødselsmåned (mm)
- kjønn (0 = mann/1 = kvinne)
- arbeidssted (1 = kommune, 2 = helseforetak, 3 = fylkeskommune, 4 = bedrift)
- stillingsprosent (for medlemmene viser feltet avtalt stillingsprosent per 1.1.2003. For pensjonistene viser dette feltet gjennomsnittlig deltidsprosent)
- stillingskode
- pensjonsgrunnlag (for dem som har gått av med pensjon)
- lønnstrinn (for dem som fortsatt er yrkesaktive)
- personlige tillegg, som tilsvarer reell lønn siste år (for alle)
- opptjeningstid (det totale antall dager i arbeid ved utgangen av 2002 – som i tråd med opplysninger fra KLP skal deles på 360 for å få fram antall år)

Vedlegg 3 – En kort oversikt over en del av Pensjonskommisjonens forslag om endringer i folketrygden og de offentlige tjenstepensjonsordningene

Flertallet i Pensjonskommisjonen foreslår en ”modernisert folketrygd” med en nærmere sammenheng mellom den enkeltes arbeidsinntekt og pensjon. Alternativene som støttes av et mindretall i kommisjonen, er en variant av modernisert folketrygd, men med et større element av utjevning (SV-modellen), samt et forslag om lik basispensjon til alle supplert med tjenstepensjoner (støttes av Fremskrittspartiet).

Det foreslås at ”modernisert folketrygd” baserer seg på et prinsipp om livsløpsopptjening, slik at alle år i arbeid skal gi pensjonsopptjening, og ikke bare 40 år som i dag. Dette innebærer at bestårsregelen og 40-årsregelen fjernes. Pensjonsopptjeningen skal svare til 1,25 prosent av arbeidsinntekten hvert år. Den øvre grense for årlig inntekt som gir grunnlag for pensjonsopptjening, foreslås satt til åtte ganger grunnbeløpet i folketrygden (455 000 kr før 1.5.2004).

Kommisjonen foreslår også gunstigere regler for opptjening av pensjon ved ulønnet omsorgsfravær for egne barn eller pleietrengende. Opptjeningen vil tilsvare det beste alternativet av fødselspengegrunnlaget og inntekt som svarer til 4½ G. *Omsorgspoeng* gis i inntil seks år for barn, mot sju år nå.

For å sikre at økt levealder ikke gir økte pensjonsutgifter foreslås en automatisk stabiliseringsfaktor, et *delingstall*, slik at årlig pensjon justeres i forhold til utviklingen i levealder. Delingstallet skal være likt for kvinner og menn, og det skal ligge fast for den enkelte som pensjonist.

Kommisjonen går også inn for at det innføres *fleksibel pensjoneringsalder i folketrygden* fra fylte 62 år. En må likevel ha hatt en inntekt tilsvarende 260 000–270 000 kroner i 40 år for å kunne gå av som 62-åring. Pensjonen justeres etter forsikringstekniske satser slik at årlig pensjon øker jo lenger en venter med å ta ut pensjon. En forventer at dette skal kunne stimulere en del eldre arbeidstakere til å stå lenger i arbeid. Det foreslås også innført en mulighet til å ta ut hel eller delvis pensjon i kombinasjon med arbeidsinntekt, men hvor pensjonen ikke avkortes. I forbindelse med en eventuell innføring av fleksibel pensjonsordning i folketrygden foreslås det at den statlige støtten til AFP-ordningen for 62–64-åringene fjernes og at AFP-pensjonistene mister retten til fortsatt pensjonsopptjening fram til fylte 67 år. Når det gjelder uførepensjon og særaldersgrenser, skal dette utredes særskilt, mens etterlattepensjon foreslås videreført som i dagens folketrygd.

Kommisjonen foreslår også endringer i reguleringen av pensjonene. Den anbefaler at opptjente rettigheter som yrkesaktiv lønnsindekseres, mens løpende utbetalt inntektpensjon for alderspensjonister indekseres med et gjennomsnitt av pris- og lønnsvekst.

For de offentlige ordningene spesielt foreslår kommisjonen at bruttogarantien fjernes. Pensjonskommisjonen legger likevel til grunn at ”overgang til nettoordning og spørsmålene om ytelsesnivå og utforming for øvrig må være gjenstand for forhandlinger mellom partene i offentlig sektor” (jf. NOU 2004:1 s. 262). Det er dermed usikkert om

bruttoordningene vil bli avskaffet og – i så fall – hva som kommer i stedet. Dette blir et forhandlingsspørsmål mellom partene.

Bakgrunnen for kommisjonens klare anbefalinger om avskaffelse av dagens bruttoordninger for offentlig ansatte er at endringene i folketrygden ellers ikke vil få innvirkning på pensjonene i offentlig sektor. En opprettholdelse av bruttoordningen vil dermed kunne undergrave de økonomiske insentivene som er ment å fremme økt yrkesdeltakelse.

Kommisjonen foreslår videre at løpende offentlige tjenstepensjoner også bør reguleres med gjennomsnittet av pris- og lønnsveksten. Som et alternativ nevnes at de offentlige tjenstepensjonene, på tilsvarende måte som reguleringen av løpende private tjenstepensjoner, kan reguleres i forhold til avkastningen av reguleringsfondet. Kommisjonen foreslår i tillegg at særaldersgrensene gjennomgås for å se om de fremdeles tilfredsstillende lovens krav. Kommisjonen mener også at de offentlige tjenstepensjonene bør endres slik at det kan tas hensyn til levealder gjennom bruk av delingstall.

En beskrivelse av sykepleiernes pensjoneringsmønster i 2003 med utgangspunkt i registerdata fra KLP

Borggata 2B/Postboks 2947 Tøyen
N-0608 Oslo
www.fafo.no

Fafo-notat 2004:17
Bestillingsnummer 743
ISSN 0804-5135